Published and distributed under permit (No. 761), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ | РІК XXIX. ЧИСЛО 163. ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ., ПЯТНИЦЯ, 15-го ЛИПНЯ, 1921. | VOL. XXIX. No. 163. JERSEY CITY, N. J., FRIDAY, JULY 15, 1921. | THREE CENTS

ІМІГРАНТИ ПОКИДАЮТЬ МІСТО ЗІ СТРАХУ ПЕРЕД АМЕРИКАНЦЯМИ

ДЖАНСТАВН, ПА., 13. липня. — Вчера вечером відбулися тут збори американських горожан, на котрих бесідники повтаряли свої погрози під адресою імігрантів, котрих частину вони винують за богато злочинів, поповнених в околиці послідними часами. Бесідники серед гучних оплесків зі сторони зібраних заявляли, що вони мусять прогнати з Бівердейл і околиці усіх небажаних чужинців.

Стейтова поліція повнила обовязок на зборах, але один бесідник отверто заявив поліції, що вони мусять прогнати кепський елемент з околиці. „Як вони самі не заберуться," — говорив один бесідник, — „то ви, полісмени, можете собі далі тут стояти і охороняти, але ми їх дістанемо скорше чи пізнійше, чи ви нам на се позволите, чи ні."

Кажуть, що стейтова поліція мала радити усім тим, що мають горячу кров, покинути місто. Зараз почався правдивий вихід з міста.

ОДИН ЯПАН ЩЕ ЗДЕРЖУЄ КОНФЕРЕНЦІЮ НАД РОЗБРОЄННЄМ.

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Анґлія та Італія повідомили нині офіціяльно департамент стейту, що вони годяться на плян президента Гардинга, щоби відбути у Вашинґтоні міжнародну конференцію в справі розброєння та східного питання. Урочисту згоду зі сторони Франції одержано ще вчора. Неофіціяльно одержано також згоду від Китаю, котрий запрошено до розбирання питання Далекого Сходу.

В той спосіб з усіх великих держав, запрошених Гардингом на конференцію, один Япан не прислав ще ніякого повідомлення, що він думає про пропозицію Гардинга. Проволоку зі сторони Япану пояснюють всяко: одні кажуть, що Япан правдоподібно не хоче взяти участи в конференції, другі пояснюють се так, що він хотівби взяти участь в конференції щодо розброєння, але не хотівби дискутувати східної справи на ній.

ПЯТНАЙЦЯТИ-ЛІТНИЙ ХЛОПЧИНА ПЕРЕД КОМІТЕТОМ КОНҐРЕСУ.

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Комітет палати послів для справ Дистрикту Колумбія мав нагоду почути опінію 15-літнього хлопця Джимі Дредлі з Вашинґтону. Він хотів сказати, що діти Вашинґтону думають про ріжні пропонованї в конґресі внесення про студиовання природи в школах.

Хлопчина виступив перед конґресовою комісією, заосмотрений в листи від президента Гардинга, ґенерала Першінґа, та кількох других визначних осіб. Він заявився іменем вашинґтонських дітий за тим, щоби конґрес ухвалив гроші на вашинґтонські школи, даючи дітям можність вчитися природних наук. Коли його питали, чому діти повинні вчитися про птахи та дерева, хлопчина відповів, що „наука природи наповняє кожду звичайну дитину почуттєм справедливости."

Як о скілько затямили найстарші члени конґресу, Джим був наймолодшою людиною, що виступала перед конґресовим комітетом.

ХОЧУТЬ СПІЛЬНОГО МІНІСТРА ВІЙНИ І ФЛЬОТИ.

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Урядовий реорганізаційний комітет застановляється уже від довшого часу над утвореннем одного уряду двох осібних досі урядів, міністерства війни та фльоти; цей уряд стоявби під зарядом спільного міністра.

ПРОСЯТЬ О ЗАКОНИ, УСТАНОВЛЯЮЧІ „СИНУ НЕДІЛЮ".

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Делеґація від орґанізації полудневих методистів внесла петицію в конґрес, просячи о ухвалення закона, заказуючого в неділю курс поїздів, видавання газет та всякі розривки.

НАСЛІДКИ ОХОРОННОГО МИТА НА НАФТУ.

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Як висказуються противники ухвалення охоронного мита на нафту, ухваленє такого мита буде мати такий наслідок, що нафта зараз подорожіє. В той спосіб митовий закон вложить податок на 46 міліонів американських родин, що вживають нафти, сей податок піде не до публичного скарбу, але в приватні кишені великих продуцентів нафти.

ВНЕСКОДАВЦІ АЙРИСЬКОГО ВНЕСЕННЯ ЦОФАЮТЬСЯ.

ВАШИНҐТОН, 13. липня. — Нині мало прийти під обради сенатового комітету для заграничних справ резолюція сенатора Нориса з Невади, котра протестує проти „нарушення закона про війну на суші", якого мали допуститися британські війска в Ірляндії. Сенатор Норис вніс нині внесенне, щоби його резолюції не брати під увагу „з огляду на мирові переговори межи британським урядом та вибраними представителями айриського народа, що мають відбутися в Лондоні дня 14. липня".

Сенатор Норис пояснив, що він вірить, що лондонська конференція доведе до гарного успіху і дасть айриському народови повну самоуправу. Він не хотівби викликувати якенебудь замішанне на конференції своїм внесенням, і тому просить відложити резолюцію а пізнійше.

Сенатор Ла Фолет, котрий свого часу вніс був резолюцію за признанием айриської републики, також написав листа до предсідателя комітету заграничних справ, просячи його покищо не робити ніякого кроку в справі його резолюції. Він також говорить, що тепер не повинно ся робити нічого такого, що в якинебудь спосіб моглоби викликати замішанне на мирових переговорах межи Анґлією та Ірляндією.

І один і другий заявив, що на случай, якби лондонська конференція до нічого не довела, вони будуть домагатися безпроволочної дебати над своїми внесеннями.

ДОБРИЙ БИЗНЕС.

Не менш як пів міліона або пятьсот міліонів долярів витратила за один послідний рік американська публика купуючи за дорогі гроші всякі „шери" та „бонди" не варті того шматка паперу, на якім їх напечатано. Звиш дві третих тої суми, а саме триста пятьдесять міліонів, „фейкери" дістали готовими грішми від здебільша небогатих людей, що виймали з кас свої заощаджені гроші і віддали на пропаще за безвартісні папірчики звані „шерами" та „бондами". Решту, сто пятьдесять міліонів, довірчиві люде віддали в Либерті бондах, котрі легкодушно вимінювали за мовляв, ще ліпші папери.

Се обманство з „шерами" і „бондами", що так поширилось за послідний рік і здерло з людей таку велитенську суму грошей — пятьсот міліонів — се здається одно з найбільших обманств, які бачила Америка. Тисячі „бизнесових компаній" кинулося поміж публику продувати свої шери та бонди, обіцюючи височенні проценти, надзвичайні зиски і всякого рода золотий бизнес. І з надією скоро розбогатіти довірчиві люде „інвестували" свої гроші в „бизнесі". Та забравши гроші „компанія" пропадала, якби її ніколи не було, „бизнес" кінчався і починався новий з новими „шерами" і „бондами".

Між иншим до успіху обманства причинились власне Либерті Бонди. Їх купував майже кождий, купуючи їх широка публика в Америці, люде біднійші, імігранти, перший раз довідались, що є така штука як „інвестмент", бонди, купони. Тим „знанием" покористувались всякі обманці, що виступили з своїми „бондами", захвалюючи ще красші зиски, ще більші „дивіденди", та росповідаючи історії про спекулянтів, що „інвестментами" доробились міліонів.

Послідними часами почтовий уряд старався перешкодити обманству, не приймаючи на почту листів, проспектів і адвертайзментів тих компаній. Та проте вони й без почти находять собі дорогу до довірчивих людей і „фейкери" з своїми шерами та бондами ходять сами з хати до хати.

ЧЕСЬКА ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА.

Чехи видали кілька законів про земельну реформу. Перша постанова каже, що ніхто не може мати більше як 150 гектарів орного поля і 100 гектарів сіножати. Друга постанова дає право земельному урядови вглядати і контролювати господарку рільних і лісних власників, впроваджує примусові зелиберування ґрунтів та постановлює заряд і таке инше. Третій закон про викуплю земельної власности; спершу думали Чехи задармо відібрати землю дідичам, але опісля спротивилися тому західні держави і установлено ціну викупна, але таку малу, що є ледви десятою частю дійсної вартости. Четверте право заповідає наділення землею жовнірів, ремісників та робітників.

Німецькі газети пишуть, що Чехи зле вийшли на таким роздробленню земель, бо та сама земля поділена на малі господарства віддасть для держави богато менше плодів, як передтим заучена в одних руках посілість. Подібно вийшла на тім Естонія і Румунія.

ТРОХ МОРЯКІВ ПОГИБЛО ЧЕРЕЗ ВИКАДЖУВАННЄ КОРАБЛЯ.

Трох італійських моряків погибло в середу сполудня від випарів гідроґену ціяниду, котрим викаджувано корабель Мінчіо з Італійсько-Американської Лінії, стоячий в порті в Ню Йорку. Двох других моряків відвезено в небезпечнім стані до шпиталю.

Причиною нещастя було те, що моряки після викадження корабля зайшли за скоро до передіілів корабля, що зараз звідти дим вповні вийшов. Як лише отворено по кадженню передні перерубі корабля, пять моряків увійшло зараз до середини. Вони зараз відчули ділання і стали кликати о поміч.

Один з моряків на імя Ляфавкіц почув їх крик і з линвою в руці кинувся їм на поміч. Свій геройський вчинок переплатив життєм: він обвязав шнур довкола одного моряка і видістав його на поклад, де лікар дав йому першу поміч. Потім Ляфавкіц вернувся за другим товаришом; він знов обвязав його шнуром, і знов з напруженнем усіх сил витягнув його на поклад. Але як вже другий вратований ним моряк найшовся на покладі і вже сам Ляфавкіц хапався ослабленою рукою за зелізний край отвору в покладі, в тій хвилі він ослаб від ділання ґазів, його рука обімліла, і він впав коміть головою в середину корабля, вдаряючи головою о зелізну плиту. Один корабельний послугач привязав шнур до себе і спустився в перерубі по Ляфавкіц, але, як його добуто на поклад, Ляфавкіц уже був неживий.

Наконець ратунковий відділ моряків зі шоломами проти ґазу на голову спустилися в переруб корабля і добули оставші жертви зачадження. Усіх пятьох відвезено до Ню Йорк Госпітал, де лікар ствердив, що трох з них уже були неживі.

Се уже другий случай того рода трафляється в місті Ню Йорку протягом місяця. Дня 13. червня сего року в наслідок викаджування сіркою корабля Ордуна з Ройел Мейл Стім Пекет Лайн погиб один моряк, а чотирох зачадилося. Причиною випадку в тім случаю був недогляд моряка, що заповідав кадження корабля морякам. Він не добачив пятьох спячих моряків і вони зачадилися.

МАСА ВИБУХОВОГО МАТЕРІЯЛУ В БАНКУ.

Джозеф Берґер, котрий тепер відсиджує довголітну вязницю у Клівеланді, написав недавно до своєї жени лист, в котрім просив її, щоби зробила щось з динамітом та нітроґліцериною, яку він зложив в депозиті в касі безпеченьства, натій в одним банку у Філядельфії. Писав він, що від коли почав в тюрму, не спить, але журиться без устанку, що йому зробити, щоби на його душу не спала вина за життє людий, які моглиб погинути від вибуху динаміту та нітроґліцерини. Казав він в листі, що є того матеріялу тільки, що ним можнаби висадити у воздух цілий блок. Він просив її постаратися, аби вибухові матеріяли забрано з банкової каси, бо якись неосторожний банковий урядник міг би наробити клопоту. Він докладно розказав, на чиє імя винанята була скринка та що динаміт зложений в жіночий ручний торбиночці.

Одержавши сей лист, жінка Бекера написала зараз листа до президента банку, розповідаючи йому про лист свого мужа. Покликані директором детективи удалися до відділу скринок безпеченьства в банку, найшли означену скринку, а в ній жіночу торбинку в котрій був кусень динаміту та фляшка ґліцерини, означена: Вич гейзел (таке лікарство на рани).

ЯК ЗРОСТАЮТЬ ПОЛЬСЬКІ ДОВГИ?

Після урядового зіставлення польської краєвої каси позичкової за час від 20. мая до 31. мая 1921 р. зріс державний довг в сій касі о пять міліярдів і виносить тепер 117 міліярдів 625 міліонів польських марок. В тому самому часі обіг банкових нот зріс о 3.272.760.481 польських марок так, що паперових грошей було в тому дні в обігу звиш чим 94 міліярди 575 міліонів польських марок.

ПІД БОЛЬШЕВИЦЬКОЮ ВЛАДОЮ.

З Росії повернула шведська делеґація, що їздила до большевиків подивитися на їх порядки. Шведи оповідають, що совітський уряд перемінив Росію на одну велику пустиню. Щоб вижити сяк-так оден день, треба видати найменше 50 тисяч рублів. Фунт хліба коштує 3 тисячі рублів, фунт мяса 12 тисяч, подібна ціна иньших товарів. Совети завели вправді в останнім часі назад вільну торговлю, однак се без значіння, бо селяни не хотять продавати поживи, тільки вимінюють на фабричні товари. Весь загал Росії є проти комуни, однак голод і нужда довели людий до такої байдужности, що не мають відваги виступити против узброєних ватаг Троцкого. Шпіонажа розвинена ще сильнійше як за царської влади. В Петербурзі бушують цілі ватаги Китайців, що виконують большевицькі вироки смерти. Місто, що із двох міліонів мешканців, задержало всього пів міліона, виглядає страшно. Всі деревяні доми розібрано на опал. Фабрики стоять, а робітники приходять тільки тоді, як можна зробити щось для власного вжитку або до виміни на поживу чи одіж. Тільки комісарі живуть в достатках і мешкають в палатах. Нема між ними ні одного цілідного чоловіка, крім Леніна, але Троцкий відіпхав його на бік.

СТАРА РОСІЯ ПРИ РОБОТІ.

Російська інтелиґенція, що втікла перед большевиками, розсипалась по цілій Европі і дожидає красших часів в своїй вітчині. Є між ними й визначні політики, що роздумують за границею, якби то завести в Росії назад монархічний лад. Російські монархісти ґуртуються в кількох місцях, одні в Берліні, другі в Парижі, инші у Царгороді і в инших містах. В останних часах відбувся зїзд таких монархістів в Райхенгалю (в Баварії) при участи бувшого думського посла Маркова, ґр. Бобрінского, епископа Евлогія і инших. Кажуть, що й бувший український гетьман Скоропадський був на тім зїзді. Ухвалили між иншим, що економічне відродження Росії можливе лише тоді, як заведеться в ній назад монархію. Повалення большевицької власти у східній Сибірі додає їм надії, тим більше, що ген. Врангель, що осів був в Сербії, як кажуть, вибирається з останками своєї армії до Владивостока.

ЗАМАХ НА ПІЛСУДСЬКОГО

ЗАМАХ НЕ ВДАВСЯ ЧЕРЕЗ НЕЗДАРНІСТЬ ЗАГОВІРНИКА.

КОПЕНГАГА, столиця Данії, 13. липня. — Тутешня газета „Берлінґске Тіденде" одержала телеграму з Варшави, столиці Польщі, яка доносить, що в останних днях виконано замах на життє „начельника" Пілсудського, та що польські „владзе" викрили заговір, який стремить до повалення теперішнього польського правительства.

До палати („Бельведеру") вдерлось кількох заговірників, котрі увійшли до салі принять Пілсудського з револьверами в руках. Мало впасти кілька стрілів, але Пілсудського не ранено. Замах не вдався ізза нездарности заговірників. Арештовано кілька осіб.

Про замах на Пілсудського були вже донесення ще 28. червня с. р., але не було потвердження сих вістий. Можливо, що се бесіда про тойсамий замах.

Польські „владзе" Пілсудського держать цілу ту подію у великій тайні.

ДЕ ВАЛЕРА В ЛОНДОНІ.

ЛОНДОН, 14. липня. — Провідник ірляндських самостійників, Емон де Валера, буде сьогодня на розмові з британським премієром Ллойдом Джорджем о годині 4.30 пополудни.

З Ллойдом Джорджем буде імовірно Остен Чемберлейн і Артур Болфор, але досі ще не вирішено, хто з айриських самостійників має товаришити Де Валері.

Кажуть, що Де Валера має готову програму, з якою виступить перед правительством Великої Британії. Тактику він вибрав таку, щоби виторгувати від Великої Британії як найбільше уступок, а потім їх предложити до приняття або відкинення айриському революційному републиканському парляментови „дайл ейреан".

Про політику і тактику правительства Великої Британії у відношенню до айриських домагань досі ще нїщо не звісно.

СПРАВА МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ У ВАШИНҐТОНІ.

ЛОНДОН, 14. липня. — Досі вже всі запрошені президентом Гардинґом держави відповіли, що годяться вислати своїх представників на конференцію для обговорення обмеження воєнних оружень у Вашинґтоні, лише ода Японія покищо не дала ще урядової відповіди. Одначе мимоходом загально панує переконанне, що Японія таксамо радо приїме запрошенне Америки як і другі головні алїянтські держави.

Голоси з Китаю (Хін) заявляють, що Китайці радї би взяти участь в конференції, але не лише над обговорюванием відносин на Тихому океанї, але загалом в цілій конференції, отже і над справою обмеження воєнних оружень на суші і на водах.

Голяндці теж висловлюють бажанне, щоби їх держава була запрошена і допущена на конференцію у Вашинґтоні. Вони заявляють, що Голяндія, котра має свої посілости на Тихому океанї, є заінтересована в полагоді відносин на його водах, а також у справі обмеження будови воєнних кораблів, і длятого повинна бути одною з невтральних учасників вашинґтонської конференції.

ВІСТКА ПРО РЕВОЛЮЦІЮ В БОЛҐАРІЇ.

ВІДЕНЬ, 13. липня. — Звідомлення з Біґгороду, столиці Югославії, доносять, що в Болґарії вибухла революція. Заворушення мали повстати в Софії, столиці Болґарії, в надморському місті Варні і в других містах.

Ті заворушення мали повстати проти теперішнього селянського правительства Стамбулійського. Кажуть, що вони звернені проти його радикальних реформ і податків. Богаті купці недавно стали покидати Болґарію і вивозити гроші, через що спричинили обнижку болґарських гроший. Військова партія намагається взяти переворот в свої руки і повести його по своєму. Одна її частина хоче привернути престол старому королеви Фердинандови і заключити союз з турецькими повстанцями (націоналістами) під проводом Мустафи Кемала паші.

Инші відомости запевняють, що заворушення викликали круги, котрі невдоволені з мирового договору з алїянтами і хотіли би відібрати від Греції Тракію.

Сподіваються, що правительство Свамбулійського дасть собі раду з ворохобниками.

ЛЛОЙД ДЖОРДЖ ХОЧЕ ПРИЇХАТИ ДО ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

ЛОНДОН, 13. липня. — Британський премієр Ллойд Джордж хоче виїхати осеню до Злучених Держав і особисто взяти участь в конференції над обмеженнем оружень.

Здержати його від поїздки могли-б тільки важні і пильні справи, як айриська й інші.

АҐІТАЦІЯ ПРОТИ ЛЛОЙДА ДЖОРДЖА.

ЛОНДОН, 14. липня. — Лондонський „Таймс" зачав аґітацію проти поїздки Ллойда Джорджа до Злучених Держав в характері делеґата на міжнародню конференцію в справі обмеження воєнних оружень, пишучи, що він має забогато ворогів і через те не надається на таке становище.

АЛЇЯНТИ ДОМАГАЮТЬСЯ УСУНЕННЯ ФРАНЦУСЬКОГО КОМАНДАНТА НА ШЛЕСКУ.

ЛОНДОН, 14. липня. — Анґлія й Італія зажадали усунення французького команданта алїянтських сил на Горішньому Шлеску, Леронда, ізза того, що є доказом, що він брав участь в приготованню і виконанню польського нападу на Горішній Шлеск.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДИ!

ОРГАНІЗУЙТЕСЬ ДЛЯ НЕСЕННЯ ПОМОЧІ СТАРОМУ КРАЄВИ!

ВІДСИЛАЙТЕ ЗБІРКИ СЕЙЧАС, І РАТУЙТЕ ГОЛОДНИХ, ХОРИХ, ВДІВ І СИРІТ!

ПОДАВАЙТЕ ДО ВІДОМА ЧЕРЕЗ ҐАЗЕТИ, ЩО ВАША ГРОМАДА ЗРОБИЛА ДЛЯ РАТУНКУ РІДНОГО КРАЮ!

ЧИ ПОЧУЄ ЇХ ХТО?

Польська соціялістична ґазета „Дзеннік Людови" в статті під наголовком: „Хрестовий похід Єзуїтів на пограничах" пише про дикі наруги польських властий і римо-католицьких ксьондзів над релігійними та національними чувствами українського та білоруського населення в завойованих Польщею не-польських краях:

> „Невже польська суспільна опінія оглухла або осліпла? Не вже вона не здає собі справи з того, що грізні хмари збираються на польськім небі? Невже вона забула, що Падеревський і Дмовський підписали трактат про охорону національних менчостий в Польщі? Невжеж ся публична думка не знає, що над Східною Галичиною чуває око Ліґи Народів? Пригадаймо собі лише, кілько-то Поляків мають ті великі простори, що находяться під польською властю, а кілько вони мають серед свого населення не-Поляків!"

Такими словами остерігає польська ґазета польських загорілців перед тою страшною пропастю, що отвирається на східних пограничах Польщі, перед страшним, а неминучим гробом, який імперіялістична Польща копає собі власними руками.

Та чи послухає Польща голосу тих своїх дійсних демократів, що в слушний час завертали її з дороги підбою і рабунку? Чи побє вона може знов каменем своїх найліпших пророків?

Чи змудріти має Поляк усе аж по шкоді?

ПОЛЬСЬКОЇ МАРКИ ВЖЕ НЕ НОТУЮТЬ НА БІРЖІ В НЮ ЙОРКУ.

В минулу середу на нюйорській біржі вже ніхто не купував польських марок, хотяй були такі тані як ніколи і як жадні гроші в світі. Ніхто не спішився давати ані навіть за 20 польських марок (номінальна вартість $4.76) одного американського цента, бо американський цент все останеться центом, а за польську марку не можна ручити, що вона загалом ще завтра буде істнувати.

Тому нюйорські дневники з четверга вже навіть не подали польської марки у біржевому виказі. Навіть царські рублі ще подали, бо хотяй царів немає, то рублі по них все ще більше (3 до 4 рази) вартують ніж шмарки тої „держави", про котру Поляки так довго світови виспівували, що „ешче не зґінемла".

Польський „ржонд" друкує і друкує „гроші". Вже, кажуть має 140 біліонів (140.000 міліонів) своїх паперових шмарок, але, як казав Ґломбінський у варшавському „сеймі", той „ржонд" самий не знає, кілько має, бо друкує секретно, а притім безмірно.

То правда, що жадна друга держава в світі не може похвалитись такою масою „грошей" (зате нема на чім ґазет друкувати у Варшаві), але мимотого ніхто Польщі тих „грошей" не завидує ані на них не лакомиться. Бизнесмени відхрещуються від них і не хотять їх за жадну ціну.

Поляки раді би вивезти своїх шмарок кілька ваґонів заграницю, але хто то схоче?

Вони є в розпучливому положенню. Їх гроші при виміні навіть в Польщі вже не мають вартости. Держава тратить силу; тратить енерґію; стає без руху.

В тім положенню „Польска вола о ратунек". Хто може її виратувати? „Браця" не виратують, бо се-ж вони носять при собі оберемки шмарків, а шмарками шмарків не вратуєш. Огня огнем не вгасиш.

Другі держави могли би її підратувати, але вони мають своїх троблів досить, тож пощо їм ще перебирати на себе троблі польські. Загалом, троблі польські є найгірші, а хто нині падкий набирати на себе таких троблів.

Можливо, що Жиди і другі світові фінансісти схотіли би Польщу підратувати, але вона мусіла би тоді пійти під їх лад і диктат. Се була би диктатура чужих фінансістів в Польщі. Вони мусіли би приняти услівя аліянтської політики; обкроїти Польщу до етноґрафічних границь; навязати добросусідські зносини такої держави із сусідами; дати Жидам в Польщі свободу — і тоді зачати фінансові реформи в такій пересипаній на розумний лад польській державі.

Але поки сього не буде, а будуть правити у Варшаві „патріотичні" варяти, то ратунку для Польщі нема жадного.

Нема жадного ратунку ні для польських шмарків, ані для цілої заборчої Польщі, що при помочі тих шмарків хотіла розгосподаритись на чужих нападених землях.

Одинокий хвилевий ратунок дають Польщі ті люди, що ввозять тисячі долярів до Польщі або до Галичини.

Перед тим треба остерегти людий як найрішучійше. Нехай гине се, що зле і чому судилось згинути. Гріх перед людством та історією робить той, хто чимнебудь ратує Польщу.

ЩО УХВАЛИВ МІЖПАРТІЙНИЙ ЗЇЗД У ЛЬВОВІ?

(З львівського тижневика „Батьківщина").

В справі економічного положення українського народу під польською владою міжпартійний зїзд ствердив, що Польща господарить виключно на свою користь у Східній Галичині без якої-небудь контролі зі сторони антанти, що дала їй мандат (припоручення) заняти хвилево цю країну. І так Польща:

1) визискує у свою користь всі східно-галицькі природні багацтва, як нафту, сіль, дерево, каініт, збіже, худобу, пашу і инші сирівці;

2) східно-галицьку землю, що є. одиноким засобом економічного піддвигнення східно-галицьких безземельних і малоземельних селян, обертає на кольонізацію польським селянством, що походить з поза меж Східної Галичини;

3) стягає з населення підвисшені податки, щоб їх ужити у себе, отже поза межами Сх. Галичини, а зовсім не дбає про економічні інтереси українського населення Східної Галичини, яке як туземне творить у Сх. Галичині 74-процентову більшість і має неоспориме повне право відбудувати східно-галицькими багацтвами своє війною знищене господарське життя.

5) виключив місцеве населення від голосу в справах технічних відбудови.

Така робота польської влади довела до того, що українське селянство, яке після урядового польського обчислення в часі війни утратило поверх третину усіх будинків (мешкальних і господарських разом, а пяту часть самих мешкальних, се є около 120.000 домів) приневолене і досі в многих сторонах жити в землянках, шопах і стайнях, тратити своє здоровля і життя і не має змоги приступити до відднови своїх рільних господарств з причини недостачі даху над головою і господарських будинків.

В часі між 1. січня а 31. жовтня 1920 р. побудовано польськими дирекціями відбудови около 7.000 предметів у Східній Галичині, коли тут усіх предметів є знищених около 400.000 (в тім часі українсько-польської війни около 50 тисяч). Будова йшла головно в користь кольоністів, яких до 30. червня 1920 р. вспіла варшавська влада осадити у Східній Галичині около 12 тисяч родин.

Само українське населення не може відбудовуватися в теперішнім скрутнім положенню, тим більше, що доси не виплачено воєнних відшкодовань і належитости за воєнні чинитьби, як австрійські так і польські, а будівельний матеріял страшно дорогий, очевидно завдяки господарці польської влади.

А господарка польської влади будівельним матеріялом є така, що дерево із східно-галицьких державних лісів вивозить за границю, щоб нібито піднести вартість польської марки, або видає мазурським кольоністам. Рівночасно виключено українські будівельні кооперативи від користання з камеральних лісів.

Господарку в приватних лісах Східної Галичини уладжено так, що одну третину деревного матеріялу реквірується по максимальних цінах, а дві третини може власник продати у свобідній торговлі і продажі по страшенно високих цінах. А тимчасом само міністерство у Варшаві обчислює, що кошт відбудови селянської загороди (хата 90 квадратових метрів, стайня 70 кв. м. і стодола 120 кв. м. забудованої площі), який в 1919 р. виносив 20 тисяч польських марок, з кінцем 1920 р. виносив уже 900 (девятьсот!) тисяч марок.

В справі відбудови знищених сіл у Східній Галичині.

Міжпартійний зїзд ствердив, що Польща не робить нічого, щоб відбудувати українські села. Зате польський уряд:

1) односторонно використовує деревні багацтва Східної Галичини на вивіз з краю, щоб ратувати польську валюту;

2) односторонно заставляє польські бюра відбудови до нової будови селянських осель польським кольоністам, котрих спроваджує в межі Східної Галичини з Польщі (на захід від Вислока почавши), яким в першу чергу видається будівельні матеріяли і подається технічну допомогу при будові;

3) арендує камеральні ліси кольонізаційним інституціям, що оперують у Східній Галичині в користь ввожених з Польщі кольоністів (так приміром вирубу лісів до 1931 р. в камері Лопянка, Рахинь, Суходіл і Туря велика);

4) уділює виключно Полякам грошеві підмоги на відбудову (гл. рескрп. мін. публ. робіт у Варшаві о утворенню окремого запомогового фонду на відбудову до розпорядимости Ґенерального делеґата у Львові, яким застерегло уділовання підмог „тилько посядачом ґосподарств польскіх");

Вячеслав Будзиновський.

ФЕНІЇ УКРАЇНИ.

(Спеціяльна кореспонденція „Свободи").

До сего мусіло прийти, бо темних людий приєднано для національної справи надією на матеріяльні користи. Се була демаґоґія (хлополапство) на великі розміри. Щиро подумана із великою та чистою цілию, але все таки демаґоґія. Вона була сполучена з корупцією, бо за патріотизм обіцювала хабаря. По хвилевих успіхах кінчилася так, як кінчиться всяка демаґоґія, як всяка політична корупція. Обіцяні користи не приходили. Замість них приходила матеріяльна втрата: Сіль не подешевіла, податок не зменшився, диків, що зїдають людську працю далі не вільно стріляти, до викупу панських ґрунтів ще далеко, дуже далеко. На все те нема надії, хоч хлоп читає українські часописи, в селі має українську читальню, пильно ходить на всі віча, в уряді говорить по українськи і звертає польські письма урядові, вибирає українського посла. Навпаки, патріотизм хлопа приносить йому самі матеріяльні шкоди. Дідич підвисшив оплату за пасовиско, або й цілком вигнав з него хлопську худобу і не пускає хлопа до ліса по топливо. Каже, що дасть пасовиско і дрова аж тоді, коли читальня в селі буде розвязана, коли хлопи перестануть брати українські часописи, коли школа буде польська і при найблизших виборах послом з округа вийде Поляк. Патріотична громада не дістала на будову школи ні запомоги ні позички. По кождім елементарнім нещастю запомоги діставали тільки Поляки і хруні. Патріотів уряди відсилали до українського посла. В патріотичній громаді повітовий ветеринар знайшов худобячу пощесть і зарядив бльокаду громади, або й запер ярмарки для цілої околиці. Обшарники і уряди руйнували тисячними способами патріотичних хлопів, цілі патріотичні громади.

Закликаючи народ під національний прапор тому, бо він дасть матеріяльні користи, пропаґандисти національної думки тим самим учили покидати сей прапор в хвили, коли він, замість користий, став приносити самі національні страти. Мало того. Хлоп позисканий для національної думки надією матеріяльних користий, дістав право міркувати: „Український аґітатор учив мене іти туди, звідки іде жир. Жир іде лише від Польщі, як заплата за хрунівство. Отже відстану від українства. Розібю читальню, возьму польську ґазету, виберу хрунівську раду громадську, польського посла, заведу в громаді польську школу і польське урядованнє. За все те не лиш не будуть мене руйнувати, але навпаки, буду мати всякі матеріяльні користи: Пан впустить мою худобу на своє пасовиско, ветеринар на торг. Як град вибє мені пшеницю, дістану запомогу. Край дасть запомогу на будову школи..."

Вислід показав, що вязаннє кличів економічних з національними в одну нерозривну цілість; що уживаннє економічної програми як форшпан і принаду для програми національної було великою похибкою. Така робота освідомляла народ національно, але й деморалізувала його. Народ політично здеморалізований, демаґоґією скорумпований, хоч національно свідомий, ще гірший, ніж хлоп темний, але добрий. З темного, але доброго хлопа ще мож було щось зробити; скорумпований хоч свідомий ю ледом, котрий, хоч твердий, збудованої на нім палати через весну не удержить.

Виринула думка розірвати звязь між кличами економічними і національними, котра не доводить нідочого путнього; розчахнути програму назад на дві самостійні части: економічну і національну. Поправи матеріяльного биту і націоналізації землі добиватися не як заплату за патріотизм, лише тому, бо демократ обовязаний стреміти до того, щоби варстат праці і всі користи з праці належали до працюючого. Національної волі і української держави добиватися не на те, щоби лекше було добитися поправи матеріяльного биту; але виключно на те, щоби нарід сам правив собою, хоч би йому в сій власній національній державі було гірше, ніж під опікунчими крилами Росії, Австрії чи Польщі. Дехто додумався до того, щоби чергу обернути. Що замість клича: „поможіть Україні, щоби при її помочи вилізти з біди і прийти до маєтку", треба говорити: „старайся вилізти з біди і роби маєток, щоби ним помогти Україні!"

Коли націоналізмови не помогли кличі економічні, дехто став ломити собі голову питаннями: Як і чим освідомити національно і освідомленого удержати в патріотизмі хлопа битого і матеріяльно руйнованого за кождий прояв патріотизму? Як і чим вплинути не на його користолюбивість, лише на його серце? Як і чим ударити в тоту струну його душі, котра не звенить словом „дай!" лише словом „на!" Як і чим освідомленого підбадьорити і загартувати, щоби в патріотизмі не лиш видержав, але й ішов на муки за тоту українську державу, хоч би знав, що у ній буде йому матеріяльно гірше? Як здержати польонізацію міського пролетарія-ту? Як в урядничій верстві спинити хруніяду і дезерцію з національного табору?

Многі Українці бачили, як Поляки відповідно спрепарованою традицією своєї державности не лиш в своїй суспільности піддержують національне завзяттє, що граничить з національним шалом, але й перетягають в свій національний табор велику силу народу з табору українського. Бачили, як сильно і притягаючо оперта на польській традиції історичній література і такіж торжества національні ділають на уяву німецьких, чеських та инших зайдів і польщать їх. Отже доміркувалися до того, що Українці повинні зробити те саме, використовувати свою традицію історичну. Але звідки взяти українську традицію таку, щоби вчила любити і поважати свою минувшину? Звідки взяти такі традиції, такі стремління в нашій минувшині, котрі можнаби без ніякої зміни ні нової прикраси поставити перед очі живучого покоління як мету його нинішних стремлінь. Звідки взяти примірі гейройства і посвяти за тоті думки, за які бореся живуче поколіннє?!

Чи могли все те знайти в наших підручниках історичних керманичі української роботи національної, але не історики, коли не міг сего знайти історик (!) Драгоманів, в котрім якийсь час добачували і дехто ще й нині добачує головного і першого представника української думки державної і українського демократизму — жерело всего того, що нині в наших національних суспільно-політичних і горожансько-політичних стремліннях добре, розумне і чесне?! Драгоманів силкувався тих революціонерів в Росії, котрі були родом з України, переконати, що вони не повинні бути російськими централістами і обрусителями. Коли вони демократи, то повинні бути Українцями і боротися також за політичну волю України. На се один з них, Желябов, відрізав коротко і влучно питаннем:

„Україно, де твої Фенії?!"

Феніями звали колись ірляндських революціонерів, що клали свої голови за економічне і державне освободженнє Ірляндців з англійського ярма. Сим коротким запитом Желябов хотів сказати: „Боротьба за волю України безпредметова і неможлива. Безпредметова тому, бо коли ніхто не жертвував свого життя в боротьбі за колишню українську державність, то се доказ, що вона самим Українцям була байдужа і ніякий Українець не уважав її за потрібну. Саме тому, що тих борців за українську державність не було, нема ким і чим народній масі доказати потребу і обовязок боротьби за нову державність. Нема також примірів геройств і посвяти за українську думку державну, якими народ можна би загріти і розпалити до відновлення боротьби за відбудову давної державности".

(Далі буде).

ДВА ЗОЛОЧІВСЬКІ ПРОЦЕСИ.

(З львівського дневника „Вперед", з 16. червня с. р.).

Від 24. мая до 2. червня включно саля окружного карного суду у Львові була ареною, на якій найшли відгомін давно минулі події з днів від 1. падолиста 1918 до мая 1919 р. в провінціональному місточку Східної Галичини, Золочеві.

Першого тижня трибунал сего суду судив адв. д-ра Теодора Ваня з Золочева за злочини з §§ 93 і 98 к. з., а саме, що він мав обмежити свободу польських суддів в Золочеві і примусив їх до підписання декляраціі, в якій вони признали владу української держави у Східній Галичині.

Другого тижня судив трибунал о. д-ра Степана Юрика, пароха з Золочева, за злочин з § 87 к. з., за „підбурюваннє українського населення до вимордування польського населення, чого конечним вислідом був відомий розстріл 17 Поляків в Золочеві".

І мимохіть пригадується стара давна картина.

Дня 13. січня 1878 р. віддано до публичного ужитку нову салю окружного карного суду при вул. Баторія у Львові. А дня 14. січня відбулася перша розправа.

У великій, гарно прикрашеній салі, прикрашеній великим портретом в золочених рамах „Найяснійшого Пана Франц Йосифа" — засіло на лаві обжалованих 7 молодих людей, обжалованих за... соціялізм. Шість Українців (Іван Франко, Михайло і Анна Павлик, Остап Терлецький, Щасний Сельський і Іван Мандичевський) та один Поляк (Котурніцкі).

На самому початку розправи обжаловані зажадали ведення розправи по українськи. „Можеце панове, мувіць по руску", — була відповідь предсідника трибуналу.

43 роки минуло від того процесу і нічого не змінилося. На розправі д-ра Ваня ми почули також з уст предсідника трибуналу радн. Невядомского, що „українськєй мови нема, а людова-руска зупелне подобна до польскєй — то вшистко єдно". А на розправі о. Юрика предсідник радн. Ааральскі, добродушно усміхаючися, вирішив: „Вендзє так і так".

Нічого не навчилися наші сусіди за 43 роки. Усунули тільки перекладчика, бо тоді в 1878 р. функціонував ще урядовий перекладчик „червоноруської мови". Не ушанували прав сеї мови навіть тоді, коли їх найсміліщі мрії сповнилися, коли позбулися кайдан та стали будувати свою державу. Терпіння і болі, які вони пережили, не ублагороднили їх, не казали їм зрозуміти і відчути болів і терпінь найблищих сусідів.

Та перейдім до сих двох процесів.

Що було їх причиною?

Причиною сих процесів не були „злочини" д-ра Т. Ваня чи д-ра Ст. Юрика, але справа української і польської державности. Польська меншість в Золочеві не хотіла признати права українського народу на власну державність. Се виразно і рішучо признали на розправі польські і українські свідки. Се виявилося навіть і на розправі. Через уста прокуратора не могло перейти слово „український уряд", „українська держава" — і мимо сего, що оборона предкладала всіх членів Зах. Української Народньої Републики, що видали наказ д-рови Ваньови до обняття н. п. суду в Залочеві її іменем, — трибунал не допустив сего внеску і вийшла така досить чудацька ситуація, що оборона давала „ивновника", а суд не хотів ні його кликати, ні його карати.

Другим характеристичним моментом був момент соціяльний.

З одного боку станули „пани" — з другого „хлопи".

Сивоволосий провідник національного українського руху в Золочівщині радн. Балтарович, слуханий як свідок, сказав виразно, що польське громадянство Золочева не хотіло погодитися з сею думкою, „щоби хлоп міг обняти владу". Се потвердив і свідок Самуельович, який заявив, що „польські урядники були просто ворожо успособлені до української держави". І врешті клясичний був вислід прокуратора в його кінцевій промові, що „для хлопа ест кій".

На судовій салі стрінулися два світи: „хлопський" і „пансько урядничий", — два світи, що стоять уже від перших початків повстання форми держави, в різкій і гострій боротьбі.

Старий соціяльний бік, який тріває вже цілі століття у всіх народів і у всіх державах, виявився і тут.

Ситуація була тим більше важка і прикра, що вув був український хлоп і польський пан.

Коли се соціяльне противенство у одного народу прибирає все дуже гострі форми, то щож тоді, коли виступають ті дві верстви, але кожда з иншого народу?

І ще один момент. У Східній Галичині є затроєна і зґанґринована атмосфера, а в ній витворилася якась масова психоза, що огорнула велику частину польської інтеліґенції Східної Галичини і веде її до просто божевільних виступів. Се страшна і недобра проґноза для будучих відносин співжиття українського і польського народу в Східній Галичині.

Наконець ще один дрібний, але характеристичний епізод.

До розправи о. Юрика покликав суд до 50 свідків, з чого дуже поважну частину творила польська інтеліґенція в Золочеві.

І сталася дивна річ. Через ніч вона майже вся... „захорувала", або не явилася на розправі. І прийшли на розправу тільки сірі, нещасні анальфабети, що або нічого не знали, або робили просто пожалування гідне враження своїми штучними „деклямаціями".

Польська інтеліґенція, що ще так недавно гороїжилася і відгрожувалася — струсила і забракло їй відваги подивитися правді в очі!

*

Золочівські процеси остануть сумною картиною в історії українсько-польських взаємин у Східній Галичині.

Золочівські процеси кинули погане світло не на українське громадянство, як сего бажав собі прокуратор, але освітлили цілком щось инше, а що за всяку ціну повинно усунути саме польське громадянство, коли справді хоче, щоби у Східній Галичині запанували людські відносини.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ДОПИСІ

ЧЕСТЕР, ПА.

Ще про бандитів у Радехівщині.

В числі 149-тім „Свободи" була поміщена новинка під заголовком „Бандити в Радехівщині, в Галичині". В тій новинці є написано, що радехівська поліція звела формальний бій з бандитами. Про сей бій я отримав онόді ось-такий лист від наочного свідка:

„Страшний переполох був минулої неділі (15. мая). По вечірні люди кінчили свято як Бог приказав. Нараз взялася на полях за цвинтарем карабінова стрілянина. Зразу люди думали, що іде війско до села. Але приганяе жовнір на кони і кричить: „Кто ма оренже, виходзьце і лапайце, бо ідон бандити до всі, то вас зрабуйон!" Розуміесь, люди страшно поперелякувались; не знали, що робити. Коли прийшли до себе, вийшли за село дивитись, а се оден чоловік, цивіль, відбивався від чотирох кінних жандармів. Він мав врізаного карабіна та стріляв на них і йшов собі через поля поза вітраком та до сіножат. Як уже там дістався, то був пан. Він мав ще двох товаришів, але ті зістали ще коло Щиглівки, а сей утік за Оборотів у ліс. Тільки було йому тяжко йти, то на сіножатах скинув куртку — се була добича жандармів.

„Одначе на другий день раненько тойсамий злодій хотів украсти коні в Огливі на пасовиску, та пастухи хитрощами його зловили. Се був Царук з Тетевчиць. Як зачали його мучити, то він визнав свою спілку, до котрої належить близько сотка людий. Дотепер злапали вісьмох: шістьох з Радехова, а двох з провінції. Касу свою мали у Львові; касієром був оден радехівський — переважно Поляки. Вони крали вже цілий рік і то безпощадно. Найбільше нападали на людий у пиратинськім лісі. Той Царук вже помер тай Бог знає, чи що більше довідаються, та може всьо пропасти, а може бути, що його строїли".

М. І.

АЛЕНТАВН, ПА.

Привіт новому урядникови дипльоматичного представництва Західно-Української (Галицької) Народної Республики в Америці.

Ми, американські Українці, прочитавши оповістку в „Свободі" (ч. 158, з 9. липня 1921) про іменованнє Паном Президентом Західно-Української Републики, Д-ром Евгеном Петрушевичем, заслуженого українського робітника, Д-ра Льонгина Цегельського, дипльоматичним представником Західно-Української (Галицької) Републики у Вашінгтоні, желаемо Вам, Пане Доктор Цегельський, як найсердечнійше кріпкого духа і доброго успіху в праци для добра нашого поневоленого народу і нашої Неньки України. Ми, американські Українці, просимо Вас, Пане Дипльомате і Заступнику нашої Західно-Української Держави, представте чужим дипльоматичним місіям ляцько-татарські знущання над безборонним українсько-галицьким народом. Желаемо Вам, аби Ваша щира праця ясно засіяла над цілою українською еміграцією, та щоб так могучо розкинула свої проміння, як ясне сонце у маеву пору. Нехай Ваша праця рознесеться поміж американських Українців так, як розноситься голос церковного дзвона поміж вірних христіян, та нехай зеднае всіх Українців, без ріжниці на партії, в одну сильну українсько-американську народну організацію, котра могла би встати до боротьби з нашим відвічним ляцько-татарським ворогом.

Желаемо Вам, Пане Посол, витривалости в поборюванню всіх трудностий. Ми духом з Вами і кличемо Вам: Бороніть прав нашої Вітчини! Ми всю надію покладаемо на Вас! Не забувайте за наших братів-героїв, котрі поклали і кладуть свої буйні голови на поли боротьби тай своєю кровю здобувають волю для нас, американських Українців, та для нашої Неньки України.

Володимир Кашицький.

ЛИСТИ ЗІ СТАРОГО КРАЮ.

I.

(Сей лист писав один український правник до свого знакомого в Ню Йорку. Дата листу: 6. червня 1921).

Дорогий Краяне!

Лист Ваш з 14. мая 1918 р. я одержав і він мене вельми урадував. А найбільше тішить мене та обставина, що прочитавши Ваше письмо, бачу гарний обяв серед наших емігрантів в Америці. Знаю, що не всі є такими. Переважна частина, їдучи до Америки, має перед очима лише мамону, а заривши на якунебудь фабрику, як той хробак не бачить круг себе божого світа. Вільний час, замісць посвятити самообразованню, убивае картами або пиятикою в лихім товаристві. З такої одиниці не має жадної користи його родина, а свому народови приносить навіть велику шкоду.

Тому я, читаючи Ваш лист, малощо не розплакався з радости. Бо я переконаний, що лише такі свідомі одиниці і щирі народні робітники можуть бути ґранітовими підвалинами нашої Хати-України.

Буду старатися подати Вам коротко а вірно нашу визвольну боротьбу і наше теперішне нещасне положенне. Як Вам звісно, 1. падолиста 1918 р. оголосили ми себе незалежним народом — Республику Східно-Галицьку. Вже в перших днях хто глядів на події тверезими очима, на жаль мусів признати, що ми ще не доросли до Великого Діла. Як інтеліґенція так і селянство не були до того так торжественного свята як слід приготовані. Інтеліґенція, зґанґренована в австрійсько-польській школі, лише продовжувала шкідливу роботу своїх дотеперішних опікунів-учителів, і то — гірко сказати — на власнім тілі. А селянство, не зрозумівши ваги хвилі (не дивниця, бо темне), поставилося майже обоятно. Не помогла праця щирих одиниць. Мусіло скінчитися тим, що сталося. А може сталося добре? Інтеліґенція по твердій школі в Галичині, на Україні з Петлюрівцями, Денікінцями і большевиками, а при кінци на Домбю, в Тухолі і в инших польських „захоронках", очистилася инакше через решето. Не тривожуся, бо вірю, що більше зробить пара здорових одиниць ніж зграя зволочі. Селянство знова, опинившись в польській неволі, пробудилося. Пригадує собі гарний сон і вперто чогось очікує.

Відносини у нас тяжкі. Арештовання що дня. Свідомійші не можуть рушитися, бо під строгим доглядом жандармерії. Всі товариства позавмирали. Відновляти не позволяють. В якійнебудь дурниці видять наші опікуни бунт. На примір, як вдасться (за протекцією, розуміється!) виблагати дозвіл — скажім на представленнє, то таке представленнє відбувається під охороною 4 або 6 жандармських баґнетів. От таке то наше життє. Дібринів спокійний — якби завмер.

Я сиджу без посади в брата на новій реальности, яку він купив у бібрецькім повіті. Пишіть до мене часто. На вістку від Вас чекаю з радостию.

Щиро здоровлю і позістаю з поважаннєм — **Н. Н.**

II.

(Лист з села Чайковичі, повіт Рудки, писаний 14. червня 1921. Прислав нам його до поміщення п. Іван Кульчицький з Ст. Джозеф, Мо.).

Дорогі Діти!

У нас на святого Николая хлопці справили собі по Службі Божій музику в коршмі і там забавлялися. Нараз приїхало польське війско і обступило коршму. Хлопці повискакували через вікна. Один господар, Михайло Кульчицький, вискочив також через вікно і втікав до дому, аж залетів у дебриско. Надійшли три польські жовніри, а він скрутив у чолівську вулицю. Тоді один жовнір стрілив за ним і попав висше коліна, а потому прилетів другий і пробив його баґнетом. Відтак прикликали лікаря, а сей казав раненого везти як найскорше до Львова. Привезли його до Львова і він там зараз помер у шпитали.

До краю ми Вам тепер не радимо їхати, бо ще нема спокою. Хотіліб ми побачити свої діти, але трудна рада, бо польські жовніри ходять по селі, нібито за дезертирами шукають, а за Українцями стріляють.

В нашій школі учаться діти по українськи, а Поляки мають школу в горішній коршмі.

АНТІН ЛОТОЦЬКИЙ.

СМЕРТНЕ ЗІЛЛЯ.

(Історичне оповідання з 1189).

(Продовженне).

(8)

— Галичане! — говорив князь. — Я бачу по ваших лицях, я чую це, що вас зібрала, звела тут прихильність до мене! Ця сама прихильність, це саме привязання, ця сама любов — тут голос князя задріжав — що ви нераз перше виявляли її мойому нещасливому батькові. Міні хочеться вам подякувати за неї, за любов і прихильність й заразом сказати дещо! Галичане! Бог міні свідком, що я не йшов на Галич на це, щоб захопити владу над народом і стати самоудержцем. Ішов я перш всего на зазив найкращих синів вашого города й вашої землі й на зазив київського митрополита, щоб визволити окраїни нашої великої Вітчини, державу Володимирка й Ярослава Осьмомисла з рук чужих наїздників. Правда, кликало мене тут і це, що це моя отчина по мойому прадідові Володареві! Та запевняю вас: без вашого заклику, я бувби не йшов сюди! На ваш заклик пішов я з наміром, що коли доля позволить мені увільнити країну від ворога й сісти на галицькому столі, дбатиму про добро цеї гарної країни, про зріст її сили й багатства, про її славу! При вашій помочі, Галичане! Хотівби я, хотілосьби міні, Галичане, більше ще сказати вам — та сили опускають мене, чую змучення. Тож дякую тільки вам, Галичане, за вашу щиру прихильність, за любов до мене! Дякую вам!

— Хай живе Ростислав князь Галича! Хай живе! Слава, слава! Слава князеві Ростиславові — лунало довкруги, тільки Ростислав скінчив говорити.

Мирослав підступив до князя:

— Князю, ти змучений, обезсилений, тобі треба спочинку! Будь ласкав, прийми гостинність мойого смирного дому — заки могтимеш зайняти княжі тереми після отсих наїдників.

— Дуже радо! — відповів князь.

Принесли вигідні носілки й понесли князя до дворища Мирослава. Народ лавою йшов за княжем аж під Мирослава дворище.

VIII.

Військо князя Ростислава не довідалося про полон князя. Тисяцький задержав це в тайні. Аж дійшли до його вістка, що Галичане підняли бунт і висвободили князя. Тоді то тисяцький розпустив поголоску, що князя дістався вже до города, що він уже в замку. Серед війська запанувала невисказана радість. Всі готовилися до наступу на город. Та тисяцький не спішився, не давав приказу до наступу. Військо стало нетерпеливитися.

Втім на шляху з заходу замаячів чималий відділ війська...

Зчудовані гляділи всі в цю сторону.

— Хто це бувби? Хто це йде? — питали одні в одних — Мадяре, чи нам підмога?

А військо підходило щораз близше й близше. Вже недалеко західних валів Галича. Нараз кількох їздців відділилося від відділу й наближалося простісенько до табору Ростиславових військ. Видно теж замітили табор.

Підїхали.

— Що ви за одні? — кричали їздці вже з віддалік. — Чи ви з Мадярами чи проти Мадяр?

— Ми прийшли прогнати Мадяр із Галича! А що ви за одні?

— Ми, військо князя Володимира Ярославича! Він іде з нами відібрати в Мадярів Галич — заявив один із їздців.

— А ми військо князя Ростислава, сина Івана Берладника. Його покликали Галичане на галицький престол і він прийшов відібрати його в Мадяр. Він уже в Галичі! — сказав тисяцький.

— Ов, то нам прийдеться битися з собою — сказав їздець.

— Як князь Ростислав дасть приказ, то будемо битися. Та я не сподіюся, щоб князь Ростислав хотів заводити бої зі своїми людьми. Він за чесний і за мудрий на це! Він знати-ме, що така усобиця вийшлаби тільки на користь Мадярам і без сумніву старатиметься угодою поладнати справу..

— Дай то Боже, бо вже через ці княжі усобиці натерпілася вся наша земля через край. Іду я, сповішу свойого князя, що це за військо.

— Іди й порадь свому князеві хай порозуміється, хай погодиться якося із князем Ростиславом, бо инакше ні він, ні князь Ростислав ніщо не осягнуть, а допоможуть хіба Мадярам на довго, а то й на все укріпитися тут. Твій князь чейже знає пословицю: „Де двох беться, третій користає!"

— Гаразд, скажу йому й цю пораду — сказав їздець, спнянв коня та завернув і почвалував до свойого табору.

А тимчасом у домі Мирослава Глібовича трівога. Рани князя Ростислава нараз почали щораз гірше пекти, боліти. Не було сумніву, що це від зілля, що його приложив Мадяр. Біловолод порозвязував перевязки й оглядав рани. Рани загнилися були страшно. Зілля позсихалося було зівсім, та відняти його від ран ніяк не можна було, так поприсихало.

— Це не наше зілля. В нас таке ніде не росте! Я знаю всі цілющі й отруйні зілля, що в нас ростуть, моя матуся, що я в неї з малечку ховався, навчила мене пізнавати їх, та такого й вона не знала! Та не має сумніву, що це отруйне зілля.

Післали по лікаря Грека, що ще за Ярослава осів був у Галичі. Прийшов, оглянув і заявив отверто, що князеві не має рятунку, бо зілля затроїло кров. Зілля це страшна отруя. Ним Мадяре часто затроюють кінці стріл і списів, кол йдуть до бою. Зовуть його „смерним зіллям".

Страшна вістка про затроєння ран князя Ростислава Мадярами пішла скоро в народ. Народ знов почав буритися. Знов із оружжям повалив на замкову гору.

— Убийники, отруйники! — кричав розярений народ. — До ноги вибити, витовкти їх, цих зайдів! Щоб і сліду по них не остало на нашій землі!

Мадяре налякалися. А до цього вони вже замітили й новий відділ війська й провідали, що це Володимир Ярославич, про якого вже давно вони були дістали вістку з Угорщини, що він утік із вежі, — прибув під Галич із наємними військом. Грізне ставало їх положення.

Королевич Андрій скликав раду. Що діяти?

Саме тоді прибув посол від Володимира Ярославича до королевича Андрія:

— Мій князь Володимир Ярославич взиває тебе, угорський королевичу, щоби ти з своїм військом добровільно опустив Галич і всю галицьку волость і не доводив до непотрібного розливу крови — заявив гордо посол Володимира Ярославича, боярин Клим Остапич.

— Чиж тепер Володимир князем? Оскілько я знаю, то Галичане вибрали собі нового князя: Ростислава Берладнича. І він мабуть має більші права до престола!

— Це тебе, королевичу угорський, ніщо не обходить! Князь Володимир не жадає в тебе признання! Він жадає в тебе тільки, щоб ти опустив як найскорше межі галицької держави. Тамта справа, це справа самих князів і Галичан, а не твоя! — відповів посол твердо.

— Лиху прислугу зробив нам Габор Гортій, що позбавив життя князя Ростислава. Бувби нам тепер цей князь придався. Булиб може оба взялися за чуби, а я був би скористав з цього — подумав собі королевич, а голосно сказав:

— Я відповідь перешлю вашому князеви своїм послом.

Посол поклонився й вийшов.

Королевич звернувся до ради:

— Що нам діяти? Одного князика ми позбулися, а тепер другий явився! Вийшло таке, що краще булоб, колиб Ростислав жив. Ми моглиб скористати з їхньої усобиці. А тепер є тільки один Володимир! Увесь нарід проти нас і певно піде за ним. Коли ми тут останемо двше, то цілі не вийдемо відсіля!

— І я так думаю — сказав один із ради. — Нам треба мерщій відсіля забіратися.

— Я думаю, що треба заявити Володимирові, що ми радо відійдемо, тільки хай запевнить нам, що відійдемо ціло з оружжям у руках — говорив другий.

— Я так і зроблю — заявив королевич.

І мерщій вислав посла до табору Володимира.

А хату Мирослава оповив смуток. Князь Ростилав умірав. Сам він прийняв цю вістку спокійно:

— У всему Божа воля! — говорив він. — Видно, не судила міні доля посвятити свої сили й труд для добра Рідного Краю. Та я не нарікаю. Доля для мене була ласкавіша, як для мойго батька. Він помер на чужині, далеко від Рідної Країни — а я гину в Рідному Краю, від ран за його волю, окружений любовю мойого народу. Я щасливий! Та заки замкнув очі на вічний спочивок, хотів би я до вас, бояре й міщане Галича, сказати кілька слів. Галичане! Я гину від отрути „смертного зілля", яке ворог підступно приложив міні до ран! Та це ніщо! Я один гину! Сто, тисяча раз гірше, коли ворогові вдасться приложити „смертне зілля" до ран усего Народу. Вороги завдавали й завдають нашому Народові важкі рани, бо їх манить туди наша багата земля! Щоб скорше осягти свою ціль, щоб скорше поконати нарід, вони до ран, що їх завдають Нардоові, теж прикладають „смертне зілля"—а цим смертним зіллям незгода, яку вороги ширять усе й усюди! Незгода, браття, це найбільша отрута, це найстрашніше „смертне зілля", яке губило й губить народи! Галичане, брати мої! Заки вмру, хотів би я почути від вас, що від тепер усі житимете з собою в згоді! Що те насилане ворогами „смертне зілля"— незгода не матиме вже між вами місця ніколи. Що всі, як ви тут зібрані, житиме від тепер у згоді для добра Рідної Країни й Рідного Народу. І ще одно приречіть міні, що ніколи не шукатимете чужої помочі ні проти своїх князів, ні проти инших своїх людей! І від князя свойого цього жадайте! Бо вірте міні, чужинець іде вам на поміч не для вашої, а для своєї власної користи. Кли бажаєте міні спокійної смерти, приречіть міні одно й друге!

— Прирікаємо, прирікаємо, присягаємо! — загули всі, що були в хаті.

— Дякую вам, дякую — сказав князь і впав на подушки, затискаючи зуби, щоб не кричати з болю.

В цій самій хвилі війшов у світлицю, цей сам Володимирів посол, що був у королевича, боярин Клим Остапич.

(Конець буде).

СИРІТКИ В ГАЛИЧИНІ.

I.

Погоріла наша хата, погоріла,
І стодола з вітром, з димом полетіла.
Осталися на подвірю стіни голі,
Вітер ходить по світлиці і стодолі.
.....А мамуню положили на дно ями,
.....А татуньо поїхали з Москалями,
.....А ми ходили цілу днину коло хати,
.....А смерком йдем до сусіда ночувати.
.....А у нашім огороді діл копали,
Молодого жовнярика поховали.

II.

На улиці днюють... Як стане смеркати,
Сусід їх закличе до своєї хати,
В кутку хліб поставить та мисчину страви,
Тай на ніч лягати каже коло лави...!
Вже довго бідують... Хату їм спалили,
Мама з жалю вмерла, тата полонили;
Мама вже на правді, дітям сну немає,
А тато медалі за сухар міняє.

Степан Чарнецький.

ЩО КОЖДА ЛЮДИНА ПОВИННА ЗНАТИ ПРО ТУБЕРКУЛЬОЗУ (СУХОТИ).

(З National Tuberculosis Association)

(Трета стаття).

Як охоронитись від зараження.

Коли людина обережна, то небезпеки зараження для неї немає і можна безпечно захоронитись від сухіт. Тільки обережности треба, дома і при роботі, в особистих привичках і в способі життя. Тут подаємо шість головних правил — і колиб усі люде придержувались, то й ту тяжку і заразливу хоробу можнаб загальмувати, щоб не поширювалась між людьми.

Перше всего, кожний хто перебирається в комнату чи в мешканнє, де жила людина з туберкульозою або хронічним кашлем, повинен наперед перевести докладну дезинфекцію цілого мешкання. Дезинфекцію може перевести уряд здоровля (борд оф гелт) або лікар або й кожна людина сама для себе. Мешканнє буде безпечне, коли стіни й поміст добре вимити й вискребти горячою водою й карболевим милом та виставити на сонце і свіжий воздух. Або, щоб перевести дезинфекцію, треба помазати все двері, вікна і комини, позатикати усі діри і шпари кусками паперу й розпущеним крохмалем, потім повісити в кожнім углі рядно намочене в кварті сорокпроцентового ростворy „формалдегайда", держати так комнату зачинену на протязі 24 годин, потім повідмикати всі вікна і двері і лишити їх відчиненим ичерез два дни.

Друге, уважати, щоб ніхто дома чи при роботі не плював на підлогу, однаково чи він вважає себе здоровим чи ні.

Трете, мешкати і спати лиш в такій комнаті, де вікна виходять на двір, на подвіря чи на вулицю. Вікна відмикати так часто як лиш можливо, щоб доходило як найбільше свіжого воздуха і сонця. Комнати без вікон дуже небеспечні для здоровля.

Четверте, уважати щоб всі харчі були здорові і добре зварені; купатись що найменш раз на тиждень; як можна найбільше пробувати на свіжім воздусі; не напружайтесь надмірною працею і не недосипляти.

Пяте, памятати, що згорблені рамена, запалі груди і затканий ніс та горло не допускають свіжого воздуха до легких. Тому коли дитина ходить згорблена або коли в неї нерозвинені, запалі груди, то треба її легкою ґімнастикою росширити грудну клітку та правильними вправами заставити правильно і глибоко дихати. Коли в кого ніс затканий, так що тяжко ним дихати, так треба сейчас піти до лікаря-специялиста, щоб відповідним ліченнем а в крайнім случаю операцією відчинив його.

Врешті, недопускати дітей близько до хорих людей, особливо тих, що нечисті і недбалі.

INVESTMENTS AND AMERICANIZATION

We once knew an Ukrainian who, during most of his life in America, had saved his money with one avowed purpose—to go back to Ukraine and spend his old age in the village where he was born. When he was fifty years old he went back, stayed six months and then returned to America.

"It isn't the same" he said, in explaining his change of heart. "Of course the old houses were there and the bogs and the shabeen where we used to gather. But the people were different. All the old cronies were dead or had gone away. It wasn't the same as I remembered it. I grew lonesome and began to yearn for America and American ways of living. So. I came back."

"And what are you going to do now?"

"I am going to do what I should have done years ago. I am going to become a naturalized citizen, invest my money in American securities and become one of the country wherein I prospered."

Now this experience is not peculiar to the man of Ukrainian extraction. It has happened to people of other races, people who have not realized the depth of the impression which personal contact with American life makes upon them, and who mistakenly imagine that their stay here is but a temporary experience to be endured only long enough to repair their broken fortunes. And we do maintain that had our Ukrainian friend become a citizen in the first place, and had he invested his money as he acquired it in good American securities, he would have become too much of an American at heart ever to want to go back.

There is something in the joy of possession of property which draws one very close to the land of one's adoption. Does not the Bible itself say: "Where your treasure is there will your heart be also"? And so some of the best examples of Americanization are to be found among those who have invested their money in lands, in buildings and in securities of this country.

These are the people who are continuing to express their confidence in America and its institutions by investing in its securities. The day of the person who hoards money under the mattress has gone by. Our foreign language population has learned that to make money increase most rapidly you must make it work for you, and this can be done most effectively by investing in first-class securities purchased from some concern of long standing integrity, like Henry L. Doherty & Co.

РУХ У ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Тов. „Буковина", від. 14, повідомляє, що піврічний мітінґ відбудеться в 8-мій годині вечером в суботу, 16. липня, в гали Укр. Н. Дому під ч. 217 Е. 6-та ул. На порядку нарад є кілька важних справ до полагодження. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — М. Гунька, предс.; М. Ставчанський, секр.

НЮ ГЕЙВЕН, КОНН. Тов. „Любов", від. 370, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 17. липня, в гали церковній під ч. 127 Парк стр. На порядку нарад є важні справи. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Я. Швець, предс.; М. Сампара, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Тов. „Зоря", від. 69, повідомляє, що триквартальний мітінґ відбудеться о годині 2.30 пополудни в неділю, 17. липня, в гали Укр. Н. Дому під ч. 217-19 Е. 6-та ул., На порядку нарад буде касовий звіт і звіт з представлення. Обовязком усіх членів на тім мітінґу явитися. — Н. Забавчук, предс.; В. Мартинів, секр.

СТАМФОРД, КОНН. Бр. св. Михаїла, від. 350, повідомляє, що піврічний мітінґ відбудеться о 3-тій годині пополудни в неділю, 17. липня, в гали Редманс. Присутність кождого члена є конечна, в противнім разі поступиться після статута. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — І. Кресан, предс.; Й. Тирчик, секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. Бр. св. Івана Хрестителя, від 292, повідомляє, що піврічний мітінґ відбудеться о годині 12.30 пополудни в неділю, 17. червня, в гали парафіяльній при ул. Кліперт і Едвард Аве. На порядку нарад звіт контрольної комісії і другі дуже важні справи. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — Т. Титар, предс.; П. Кізел, секр.

МАКАДУ, ПА. Бр. Сошествія св. Духа, від. 7, повідомляє, що надзвичайний мітінґ відбудеться о 7-мій годині вечером в суботу, 16. липня, в гали церковній при Вест Блейн стріт. Урядники будуть здавати піврічний звіт.—І. Когут, предс.; П. Пухир, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Бр. св. Василія, від. 229, повідомляє, що мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 17. липня, в гали церковній при 7-мій ул. На порядку нарад буде справа пікніку, котрий зістав ухвалений на минувшім мітінґу. Кождий член має взяти тікет за таку саму яку ухвалено. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — М. Коцюпка, предс.; В. Тарас, секр.

СЕНТРАЛІЯ, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 90, повідомляє, що надзвичайний мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 17. липня, в гали церковній. На порядку нарад є важні справи до полагодження і таксамо справа молодечого відділу. Неявившийся член заплатить кару 50 цнт., а урядник $1.00. — М. Дудун, предс.; І. Чепа, секр.

ГЕЙЗЕЛТОН, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 85, повідомляє, що піврічний мітінґ відбудеться о 1-шій годині пополудни в неділю, 17. липня, в гали церковній під ч. 74 N. Laurel St. На порядку нарад звіт секретарів і контрольної комісії. Будеться принимати нових членів до братства без вступного. Неявившийся член заплатить кари 50 цнт., а урядник $1.00. — О. Шараварко, предс.; О. Костюк, секр.

ПІТСБУРҐ, ПА. Тов. „Рогатинщина", від. 396, подає до відома, що в суботу, 16. липня, о 7-мій годині вечер, відбудеться в домі п. Антона Гука, 2112 Тустин стр., відділовий і загальний мітінґ, на котрім кождий член має явитися, бо є важні справи до полагодження. Відділовий мітінґ зачнеться точно о годині 7-мій, а загальний о годину пізнійше. — Т. Куруна, предс.; І. Катеринюк, секр.

АКРОН, О. Бр. Сошествія св. Духа, від. 295, повідомляє своїх членів і всіх Українців і Українок з Акрон, О., і околиці, що будеться принимати нових членів через три місяці, то є липень, серпень і вересень, до братства без вступного, а до У. Н. Союза після статута. Мітінґи відбуваються кождої третої неділі в місяци, в гали церковній, Вашінґтон, ріг Абел стр., о 1-шій годині пополудни. Тому, Братя і Сестри, користайте з сеї нагоди, вступайте громадно до своєї рідної організації, котра єсть найстаршою і найзаможнійшою українською організацією в Злучених Державах, тай вже тисячам сиріт, вдів і немічних обтерла гіркі сльози. Тож як оден. — С. Стасишин, предс.; Г. Мончак, секр.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ

(В сій рубриці містимо оголошення театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них точок програми, імен осіб беручих участь і без довших покликів).

Ціна одної стрічки 10 центів.

ПОЗІР! ФІЛЯДЕЛЬФІЯ І ОКОЛИЦЯ!

Тов. Січ, Округ І. Філядельфія, Па.
— устроює —

ПЕРШИЙ ВЕЛИКИЙ ПІКНІК
В НЕДІЛЮ, ДНЯ 17-го ЛИПНЯ С. Р. на LOUIS FARM.

Початок о годині 10-ій рано.

На сей перший Пікнік запрошує Вас дуже сердечно Січова організація, а властиво перший округ складаючийся з 6-ох відділів в Філядельфії, Па.

Музика буде першорядна. Добрих та свіжих перекусок та напитків там також не бракне.

Памятайте на се, що з доходу призначена часть на Січових Стрільців, котрі і дотепер остають в Чехо-Словаччині.

Як їхати: На 5-тій вулици брати кару ч. 65 і 50; на 7-ій вул. ч. 19; на 8-ій ч. 47; на 11-ій ч. 55; на 16-ій ч. 2 і на 20-ій ч. 33.

Увага: На кождій карі береться трансфер і ідеться до Erie Ave. і там висідається і береться кару число 49 і їхати до City Line а там вам покажуть де маєте іти.

Січова Старшина.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Оголошення женитьби не приймається. — За оголошення пошукувань платиться 10 центів за стрічку (5 слів) за одно поміщенне, за більше разів даєсь відповідний опуст. Дворазове оголошенне з 5 стрічок $1.00.

ФАРМИ!

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".